

George Kelly (1905-1966): La Teoria Constructivista en psicologia clínica

El constructivisme és una de les diverses teories psicològiques que van intentar defugir els problemes plantejats pel behaviorisme, criticant l'estricta determinisme i retornant al subjecte una certa capacitat per tal de decidir sobre ell mateix. La teoria constructivista clínica (a no confondre amb el 'constructivisme genètic' de Piaget), també anomenat 'alternativisme constructiu' va ser desenvolupada bàsicament pel psiquiatra nord-americà George Kelly en el llibre: 'La psicologia dels constructes personals' (1955). Malgrat que avui Piaget és molt més conegut que Kelly, ambdós han tingut una influència molt gran en la teoria educativa del canvi de segle. La idea que el coneixement del món és una construcció adaptativa que l'individu va 'madurant' progressivament i que, en conseqüència, no hi ha coneixement 'immediat' és un dels implícits de tota la psicologia fins avui mateix.

Kelly fou un personatge inseparable de l'Amèrica profunda en què va néixer i treballar, tot i que havia passat alguna temporada d'estudi a Anglaterra. El seu pare era un antic predicador reconvertit en granger i ell mateix va fundar un servei clínic rural per a pagesos al centre nord-est de Kansas. Li agradava explicar que al principi de la seva carrera practicava teories freudianes, fins que es va adonar que 'Freud no serveix de res a Kansas'. En canvi tenia una gran admiració per Carl Rogers a qui va substituir l'any 1946 com a professor a la Universitat Estatal a Ohio.

De fet, el constructivisme és una epistemologia, és a dir, una teoria del coneixement. Com a tal deriva d'un axioma: 'no coneixem el món d'una manera immediata, sinó que el construïm'. Per a Kelly (i per a Piaget), els humans actuem com científics de manera natural. Això significa que experimentem, desenvolupem i provem hipòtesis. De la mateixa manera establim semblances i diferències entre esdeveniments, fem hipòtesis per tal d'ordenar els fenòmens i preveure fets futurs. En definitiva, els humans elaborem 'constructes', és a dir, conceptes i formes de comprendre el món, mitjançant els quals aconseguim tres coses: (1) 'construïm' el món que habitem, (2) 'anticipem' les conseqüències de les nostres accions, i (3) quan ens equivoquem podem buscar una 'reconstrucció alternativa'.

Un 'constructe' és un estil de veure i de viure els esdeveniments, una manera de construir i interpretar el món; de trobar-li un significat que permet a l'individu categoritzar i preveure esdeveniments futurs. En aquest sentit els constructes equivalen a: (1) conceptes útils per comprendre l'entorn, (2) ficcions convenientes (3) plantilles transparents sobre les quals situar les idees i les accions. Els constructes guien les nostres percepcions i comportaments.

Òbviament, això no diu res sobre si el constructe és correcte o està equivocat; cosa que dependrà de si el constructe ens és útil o no posteriorment. Un individu mai no és víctima de la realitat, sinó de la seva manera de construir-se-la. La personalitat és el conjunt de constructes o esquemes que reflecteixen el nostre coneixement del món i anticipen regularitats futures. Cap constructe és una imatge perfecta del món, ni tampoc no és definitiu, perquè tot accés a la realitat és parcial i mediat. Els constructes són processos que es representen en forma d'emocions i símptomes.

Sempre hi poden haver constructes alternatius ('reconstruccions alternatives'), d'una manera similar a la que explica la teoria falsacionista de Popper. Segons Kelly un trastorn psicològic és 'qualsevol constructe personal que s'usa de forma repetitiva malgrat estar invalidat'. El cicle de l'experiència consisteix en la

comprensió d'una conducta com un experiment de validació. En conseqüència, un constructe que no funciona ha de ser abandonat. Vincular-se a constructes fallits i estàtics és la manera més òbvia de viure en crisi emocional.

Kelly considera que hi ha un postulat fonamental i onze corol·laris de la teoria constructivista:

El postulat fonamental afirma que: 'els processos d'una persona són canalitzats en forma psicològica per la manera en què anticipa els esdeveniments'. Dit d'una altra manera: valorem segons el que preveiem; poder anticipar el que succeirà fa que ordenem la nostra conducta d'una manera o d'una altra.

Els corol·laris són:

- 1.- Construcció: el nostre coneixement no és automàtic, hem d'interpretar els fets, mitjançant constructes, per tal de donar-los significat.
- 2.- Individualitat: cada persona es diferencia d'una altra per la manera com interpreta els fets, pels constructes subjectius que en fa.
- 3.- Organització: cada persona desenvolupa els seus constructes i els jerarquitzava a la seva manera. N'hi ha de més bàsics (els que fan referència a la personalitat) i de perifèrics (més senzills de canviar).
- 4.- Dicotomia: hi ha constructes que tenen dos pols (divertit/ensopit, orgullós/humil, fort/feble...) en què el significat d'un pol implica el de l'altre.
- 5.- Elecció: les persones poden triar els seus constructes, anticipant el que creuen que té més possibilitats d'èxit. També som, doncs, responsables dels nostres errors d'elecció.
- 6.- Amplitud: uns constructes poden ser més o menys amplis, però en general no serveixen per a tot, ni per a qualsevol cosa indiscriminadament. Per exemple el constructe 'gras' no serveix per a explicar el temps que farà demà.
- 7.- Experiència: els constructes canvien al llarg de la vida, segons la utilitat que en traguéssim. Cal validar-los a partir de les experiències, retenint els que ens siguin útils i rebutjant els ineficaços.
- 8.- Modulació: els diversos constructes han d'admetre permeabilitat o variants per tal d'admetre (o rebutjar) els nous fets.
- 9.- Fragmentació: una mateixa persona pot usar diversos constructes, fins i tot incompatibles entre sí, depenent de l'entorn en què es mou. No és incompatible ser seriós o simpàtic segons el context en què hom està.
- 10.- Comunitat: els constructes dins una determinada cultura tendeixen a ser similars, perquè en cada cultura hi ha experiències similars.
- 11.- Sociabilitat: en la mesura que un individu pot entendre els processos d'interpretació d'una altra, pot desenvolupar un paper amb els altres i tenir una relació significativa amb ells (empatia).

En definitiva, l'educació i la vida social està constituïda per una sèrie de construccions que depenen d'experiències prèvies i d'expectatives de resposta futures. S'ha criticat Kelly per una tendència una mica ingènua al pragmatisme, però les seves tesis, fins i tot si se les considera tan sols com a precursors d'altres

més complexes com la de la 'dissonància cognitiva' de Festinger tenen un gran valor per a l'educació i per a la crítica de les ideologies.